

Asia: VN/1364/2021

Ehdotus kulttuuriperintöstrategiaksi

Lausunnonantajan lausunto

Mikä on näkemyksenne strategian tavoitteista ja toimenpidelinjauksista yleisesti?

Strategiaehdotus on erittäin tärkeä sekä kansallisesti että kansainvälisesti, ja yleisesti ottaen se on hyvin laadittu.

Strategiassa olisi kuitenkin tärkeää määritellä täsmällisesti, mitä aineettomalla kulttuuriperinnöllä tarkoitetaan. Määrittelyn tulisi olla linjassa Unescon aineettoman kulttuuriperinnön suojelua koskevan yleissopimuksen kanssa, jonka Suomi on ratifioinut 2013.

Myös suojelun käsite olisi tärkeää määritellä selkeästi suhteuttaen se Unescon aineettoman kulttuuriperinnön suojelua koskevaan yleissopimukseen. Lisäksi tulisi listata aineettoman kulttuuriperinnön suojelun keskeiset keinot, joita ovat kasvatus, koulutus, tieteellinen tutkimus sekä tallennus ja dokumentaatio.

Unescon sopimuksessa varoitetaan, että aineettoman kulttuuriperinnön suojelemiseen varattujen resurssien vähyys muodostaa vakavan uhan, joka voi johtaa aineettoman kulttuuriperinnön heikentymiseen, katoamiseen ja tuhoutumiseen. Mikäli aineettoman kulttuuriperinnön suojelua varmistavien tieteenalojen resursseja ei turvata suomalaisissa yliopistoissa, Unescon yleissopimuksen toimeenpano Suomessa vaarantuu.

Mikä on näkemyksenne strategian tavoitteista ja toimenpidelinjauksista oman toimialanne tai tehtävänne näkökulmasta?

Esittävien taiteiden, kuten musiikin, teatterin ja tanssin, tieteellisen tutkimuksen asiantuntemus puuttuu strategiaehdotuksesta kokonaan (lisää kommentteja tästä alla kohdassa 8); puute olisi tärkeää korjata siten, että sellaiset alat kuin musiikkitiede ja teatteritiede olisivat edustettuina.

Esittävät taiteet tulisi mainita strategiassa eksplisiittisesti. Nyt esittäviä taiteita ei käsitellä lainkaan, vaikka ne nimenomaan määritellään yhdeksi aineettoman kulttuuriperinnön muodoksi Unescon aineettoman kulttuuriperinnön suojelua koskevassa yleissopimuksessa. Yksi osoitus Suomessa tehtävän esittävän taiteen tärkeydestä osana aineetonta kulttuuriperintöä on kaustilaisen viulunsoittoperinteen tuore valinta aineettoman kulttuuriperinnön listalle Suomesta: <https://www.museovirasto.fi/fi/ajankohtaista/kaustislainen-viulunsoittoperinne-unescon-aineettoman-kulttuuriperinnon-luetteloon>

Kommenttinne lukuun 5.1

Tiedeyliopistojen ratkaiseva rooli kulttuuriperinnön, sitä koskevan asiantuntemuksen ja asiantuntijakoulutuksen turvaajana tulee tuoda strategiassa eksplisiittisesti esiin. Strategiaehdotuksessa mainitaan tutkimuksen tärkeys, mutta tutkimuksenteon ja siihen liittyvän koulutuksen vastuutahot jäävät tarkemmin määrittelemättä. Tämä on ongelmallista etenkin strategian toimeenpanoa ajatellen. Vain tiedeyliopistot turvaavat kulttuuriperinnön tieteellisen tutkimuksen perustan sekä tarjoavat kulttuuriperinnön tutkimukseen liittyvän koulutuksen ohella tämän perinnön säilyttämisen ja välittämisen kannalta tärkeiden arkisto-, kirjasto- ja museotyöntekijöiden koulutuksen. Taideyliopisto tai muut taidekorkeakoulut eivät turvaa näitä koulutusmuotoja eivätkä anna tieteellistä peruskoulutusta. Strategiaehdotuksessa tiedeyliopistojen ja taidekorkeakoulujen keskenään erilaisia rooleja ei ole ymmärretty tai tuotu esiin.

Kulttuuriperintötyön asiantuntijakoulutuksen jatkuvuus tiedeyliopistoissa on tällä hetkellä uhattuna erityisesti esittäviä taiteita koskevien tieteenalojen, kuten musiikkitieteen ja teatteritieteen, osalta. Tämän vuoksi sinänsä erittäin tärkeiden kulttuuriperintöstrategian toimenpide-ehdotusten toteutuminen vaikuttaa kyseenalaiselta etenkin, mitä tulee esittävien taiteiden tutkimukseen. Toimenpide-ehdotusten tulisi sisältää esittäviä taiteita tutkivien alojen, kuten teatteri- ja musiikkitieteen (sekä niiden mahdollistamien kulttuuriperinnön tallentamisen ja dokumentaation) turvaaminen sisällyttämällä ko. alat Opetusministeriön koulutusvastuuasetukseen. Vain näin voidaan turvata tiedeyliopistojen vastuulla oleva kulttuuriperinnön suojeluun liittyvä asiantuntijakoulutus myös esittävien taiteiden osalta.

Lukujen 5.1.–5.3 toimenpidelinjaukset ovat erinomaisia, mutta niiden toteutuminen esittävien taiteiden tutkimuksen aloilla (esim. musiikkitiede ja teatteritiede) on uhattuna näihin aloihin viime vuosina kohdistuneiden leikkausten ja lakkautusten vuoksi. OKM:n tulisivat erikseen turvata esittäviin taiteisiin liittyvä tiedeyliopistojen tutkija- ja asiantuntijakoulutus, ja tähän tarvitaan sitova velvoite, jonka takaa vain koulutusvastuuasetus.

Kommenttinne lukuun 5.2

Ks. edellinen kohta.

Kommenttinne lukuun 5.3

Ks. kohta "Kommenttinne lukuun 5.1"

Kommenttinne lukuun 5.4

-

Mikä on näkemyksenne strategian yhteiskunnallisista ja taloudellisista vaikutuksista?

Luovilla aloilla on merkittävä kasvupotentiaali. Työ- ja elinkeinoministeriön selvityksessä ne muodostavat Suomessa vain hieman alle 4 % bruttokansantuotteesta, kun vastaava luku EU:n alueella on keskimäärin 7 %. Luovan toimialan nostaminen verrokkimaiden tasolle vaatii tukea nimenomaan taidetta välittäviin, mahdollistaviin ja dokumentoiviin tehtäviin, jotta taiteiden ja luovien alojen toimintaedellytykset säilyvät. Kulttuuriperintöstrategialla on tässä keskeinen rooli.

Mahdolliset muut strategiaehdotusta koskevat huomionne.

Kulttuuriperintöstrategiaehdotuksessa ei mainita lainkaan esittävien taiteiden - esimerkiksi musiikin, teatterin, tanssin – eikä myöskään kulttuuristen äänimaisemien tieteellistä tutkimusta ja asiantuntemusta eli sellaisia aloja kuin musiikkitiede, teatteritiede ja äänimaisematutkimus. Tämä puute tulisi korjata.

Samojen alojen asiantuntemus vaikuttaisi puuttuvan sekä strategiaehdotuksen työ- ja ohjausryhmistä että aineettoman kulttuuriperinnön asiantuntijaryhmästä (2018–2022) eli nimenomaan niistä ryhmistä, jotka huolehtivat siitä, mitä pidetään kulttuuriperintönä ja miten sitä vaalitaan. Esittävät taiteet ovat keskeisiä erityisesti aineettoman kulttuuriperinnön kentällä, kuten Suomen 2013 ratifioima Unescon sopimus aineettoman kulttuuriperinnön suojelusta tuo esille.

Strategian valmistumisen jälkeen on tarkoitus laatia erillinen toimeenpanosuunnitelma. Pidättekö tätä tärkeänä? Jos kyllä, niin miksi?

Toimeenpanosuunnitelman laatiminen on ratkaisevan tärkeää, sillä muuten strategia jää pelkkien sanojen tasolle ilman konkreettisia toimia ja niiden vaikutuksia.

Millaisia osallistamisen tapoja haluaisitte toimeenpanosuunnitelman laatimisessa käytettävän?

Esittäviin taiteisiin liittyvän kulttuuriperinnön asiantuntijoita olisi tärkeää ottaa mukaan toimeenpanosuunnitelman laatimiseen. Tiedeyliopistojen taiteiden tutkimuksen asiantuntijat (esim. musiikkitieteen ja teatteritieteen professorit sekä äänimaisematutkimuksen edustajat) ovat käytettävissä toimeenpanosuunnitelman laatimiseen näihin aloihin liittyvän kulttuuriperinnön sekä kulttuuriperintötyötä turvaavan koulutuksen asiantuntijoina.

Millaisena näkisitte oman tai edustamanne tahon roolin strategian toimeenpanossa?

Kulttuuriperinnön asiantuntijoiden koulutus musiikin, teatterin ja muiden esittävien taiteiden saralla on heikentynyt merkittävästi viimeisten 10 vuoden aikana tiedeyliopistojen taiteiden tutkimukseen kohdistuneen kansallisen leikkaus- ja lakkautuspolitiikan takia. Näin on käynyt esimerkiksi Helsingin ja Tampereen yliopistoissa. Ilman näiden tieteenalojen koulutusta ja tutkimusta esittävien taiteiden kulttuuriperintöasiantuntijoita ja tutkijoita sekä esittävät taiteet mahdollistavien tukirakenteiden työntekijöitä ei tulevaisuudessa yksinkertaisesti ole. Tämän vuoksi musiikkitieteen ja teatteritieteen säilyminen olisi turvattava Opetusministeriön koulutusvastuuasetuksella. Ilman vastuusetusta nämä tieteenalat todennäköisesti katoavat leikkaus- ja lakkautuspolitiikan tuloksena, kuten on jo tapahtunut Tampereen yliopistossa. Tällöin kulttuuriperintöstrategian toimenpide-ehdotukset eivät voi toteutua esittävien taiteiden tutkimuksen ja suojelutyön osalta.

Nykytilanteen valossa on syytä epäillä, säilyykö musiikkitieteen ja teatteritieteen koulutus lainkaan vuoteen 2030 asti, johon ehdotettu strategia ulottuu. Tämä on erittäin vakava uhka kulttuuriperintöstrategian toimeenpanolle.

Tiainen Milla
Turun yliopisto - Suomen musiikkitieteellinen seura